

Tema: Könade ord

Ämne: SO, Sv, Sex och samlevnad

Rekommenderad årskurs: 6-9

Lektionslängd: Lektionen är indelad i två steg, som antingen kan göras i direkt anslutning till varandra eller med någon dags mellanrum. Varje steg beräknas ta cirka 40 minuter.

Steg 1) Sortera ord.

Steg 2) Analysera och samtala om sorteringen.

Material och förberedelser: För att genomföra lektionen behöver du utklippta listor med ord. Lista rätt många ord (40-50 ord), både substantiv, adjektiv och verb, på papper och klipp sedan isär dem, så att det står endast ett ord på varje liten lapp. I elevbilaga 1 finner du en lista med 40 förtryckta ord och du kan själv välja att fylla på med egna ord. Kopiera upp och klipp itu lapparna så att varje grupp får en uppsättning. Lägg sedan lapparna i ett kuvert. Du behöver även tre färgade A4-ark av lite tjockare papper till vardera grupp med rubrikerna "Män", "Kvinnor" och "Både och". Varje grupp behöver även lim- eller häftstift.

Syfte och mål enligt läroplan och kursplan: Skolan har ett tydligt uppdrag att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Läroplanen anger bl a att skolan "har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster" och skolan "skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter". Läroplanen tar även upp att sättet som flickor och pojkar bemöts och bedöms på och att de förväntningar vi har på dem formar hur de uppfattar vad som är "kvinnligt" och "manligt".

## 1. Inledning och syfte

Genus är det man kan kalla socialt kön, och handlar om de förväntningar och föreställningar vi som individer och som samhälle har på hur man bör vara och uppträda utifrån sitt biologiska kön: gester, kläder, språk, vad vi gör eller inte gör. Dessa föreställningar och förväntningar är kulturellt skapade och verkar på samhällsnivå, vilket i sin tur påverkar individen. Man kan också tala om könsmyter, alltså den åskådning som ser könen som varandras motsatser och därmed också blir uteslutande – vi är olika varann i tänkesätt osv av biologiska eller genetiska orsaker. Det som betecknas som kvinnligt kan då inte samtidigt vara manligt och tvärtom.

Frågor om genus hänger också ihop med homosexualitet. Könsmyter och föreställningar om vad som är "kvinnligt" och "manligt" påverkar vår syn på homo-, bi-, trans- och förstås även heterosexuallitet. Negativa uttryck om homosexualitet hänger samman med hur vi uppfattar att killar och tjejer "ska" vara, för att uppfattas som "riktiga" tjejer och killar. Negativa uttryck om homosexuella sätter press på och begränsar alla pojkars och flickors möjligheter – inte minst pojkarnas. Bland många pojkar i 12-15-årsåldern finns en rädsla att uppfattas som böig eller för att man ska ha ett böigt beteende, vilket i pojkarnas föreställningsvärld betyder "mindre manlig". Att då diskutera frågor som hur vi får vara som pojkar och flickor blir också ett sätt att arbeta med homosexualitet, utan att det är det som är huvudtemat.

Ord kan sägas vara bekönade. Vissa ord associerar vi mer med kvinnor eller mer med män. Andra ord uppfattas som könsneutrala. Gränserna är dock flytande, de förändras över tid och flera uppfattningar kan givetvis finnas i en grupp. Där en menar att ett visst ord främst förknippas med det ena könet, kan någon annan ha en annan uppfattning.

Språket påverkar vår förståelse av världen. Orden och hur vi uttrycker oss styr delvis hur vi tänker och hur vi anser att kvinnor och män bör eller får vara. Ord används för att upphöja eller förnedra. De bär betydelser om vad som uppfattas som rätt eller fel, bra eller dåligt osv. Exempelvis reagerar många killar och män häftigt om de blir kallade bögar, eller om de skulle uppfattas vara bögar – trots att det inte finns några biologiska eller fysiska skillnader mellan heterosexuella och homosexuella killar.

Denna lektion syftar därmed till att göra eleverna medvetna om att språket bidrar till att forma våra uppfattningar om varandra. Eleverna ges även möjlighet att reflektera kring normer och föreställningar om män och kvinnor.

Metoden är i två steg, som antingen kan göras i direkt anslutning till varann eller med någon dags mellanrum. Steg 1) Sortera ord. Steg 2) Analysera och samtala om sorteringen.

## 2. Instruktion och genomförande

a) Dela in eleverna i mindre grupper och dela ut ett kuvert med ord till varje grupp. Grupperna kommer därmed att ha identiska ord. Varje grupp ska också få tre ark i olika färger med rubrikerna: "Kvinna", "Man" och "Både och".

Gruppens uppgift är att sortera och klistra orden på det ark där de tycker att ordet passar bäst. Det kan vara deras egen uppfattning eller den uppfattning som de anser finns i samhället. Det avgör gruppen, som antagligen kommer att sortera utifrån bägge aspekterna.

Det kan vara intressant att ha dels könsblandade grupper, dels ett par enkönade grupper. Samtalet som sker i gruppen under själva sorteringen är intressant i sig och du kan låta dem arbeta med detta upp mot 40 min om det finns energi i grupperna.

b) När eleverna klistrat färdigt: Gör en paus och läs själv igenom listorna innan de följs upp med eleverna. Uppföljningen kan göras senare samma dag eller någon dag senare – beroende på schema/grupp.

Jämför hur grupperna har sorterat:

- Vad kan man dra för slutsatser?
- Vilka ord har alla, eller flera av grupperna, sorterat likadant?
- Vilka ord har grupperna sorterat olika?
- Skiljer det sig mellan könsblandade och enkönade grupper?

c) Sätt upp alla arken på väggen/tavlan. Låt eleverna gå runt och läsa och jämföra en stund. Fråga sedan om deras slutsatser, eller vad de har observerat. Förbered även själv något som du vill ta upp.

d) Diskutera sedan följande frågor:

- Vad kan man dra för slutsatser?
- Vilka ord har alla, eller flera av grupperna, sorterat likadant?
- Vilka ord har grupperna sorterat olika?
- Skiljer det sig mellan könsblandade och enkönade grupper?
- Hur kommer det sig att vi sorterat som vi gjort?
- Vilka ord uppfattas som positiva eller negativa eller varken eller?

e) Tänkvärt för vidarediskussion:

Om ett ord förknippas med pojkar/män, finns det något annat ord som har ungefär samma betydelse som förknippas med flickor/kvinnor?

Till exempel "skämtsam" (om man har med det ordet) – som både tjejer och killar ofta förknippar med killar. Vad är motsvarande ord för tjejer? Eller är inte tjejer skämtsamma? Man kan ta in fler ord om de inte redan finns med, såsom "rolig", "skojig" osv.

Det brukar vara fruktbart att välja ut några ord som man samtalar om mer ingående. Ett exempel kan vara "gråta" som ofta associeras med tjejer och inte killar. Då kan man samtala om det.

- Gråter inte killar?
- När är det tillåtet som kille/man att gråta?
- När har de sett sina pappor eller bröder gråta?
- Det är okej för små pojkar – vid vilken ålder är det inte längre tillåtet?
- Är det rimligt att det ska gälla olika för killar och tjejer?

### 3. Summering, fördjupning och uppföljning

Arbeta gärna med andra lektioner från RFSU som behandlar sex och samlevnad samt genus. Besök [www.rfsu.se](http://www.rfsu.se) för mer information.

läkare	busschaufför	skådespelare
stark	rolig	skämtsam
gråta	mobiltelefon	gym
röd	laga mat	läsa
smink	flirtig	kärleksfull
snygg	portfölj	cykla
diska	fnissa	bil
dricka	kaffe	chef
jogga	girig	söt
ärlig	dataspel	tjätig
moped	vältränad	cool
mode	sportbil	träna
envis	tystlåten	hårdrockare
feminin	högljudd	skvallrig